

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

STATE, PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF ACCOUNTING IN MODERN CONDITIONS

Умаєва Д.Р.

студентка,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

Пшенишна К.М.

студентка,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

Лободзинська Т.П.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут»

Umaieva Daria

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

Pshenyshna Kateryna

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

Lobodzynska Tetiana

National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

У статті досліджено стан, проблеми та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні, наведено передумови подальшої зміни й способи його вдосконалення в сучасних умовах. Роль бухгалтерського обліку в економічному житті країни надзвичайно важлива. Облік та фінансова звітність забезпечують контроль за змінами, що відбуваються на підприємстві, за станом, рухом і збереженням майна, фіксують процес і результати виробництва та діяльності організації загалом. Бухгалтерський облік потребує постійного вдосконалення та модернізації. У статті проведено аналіз стану бухгалтерського обліку в сучасних реаліях, виявлено слабкі та недосконалі елементи обліку, визначено проблеми та перспективи ефективного розвитку, запропоновано рекомендації щодо застосування певних способів покращення, які тісно пов'язані з процесами автоматизації, інформатизації та відповідності міжнародним стандартам.

Ключові слова: бухгалтерський облік, МСФЗ, автоматизація, фінансова звітність, облікова система, міжнародні стандарти.

В статье исследованы состояние, проблемы и перспективы развития бухгалтерского учета в Украине, приведены предпосылки дальнейшего изменения и способы его совершенствования в современных условиях. Роль бухгалтерского учета в экономической жизни страны чрезвычайно важна. Учет и финансовая отчетность обеспечивают контроль над изменениями, происходящими на предприятии, над состоянием, движением и сохранностью имущества, фиксируют процесс и результаты производства и деятельности организации в целом. Бухгалтерский учет требует постоянного совершенствования и модернизации. В статье проведен анализ состояния бухгалтерского учета в современных реалиях, выявлены слабые и несовершенные элементы учета, определены проблемы и перспективы эффективного

развития, предложены рекомендации по применению определенных способов улучшения, которые тесно связаны с процессами автоматизации, информатизации и соответствия международным стандартам.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, МСФО, автоматизация, финансовая отчетность, учетная система, международные стандарты.

The article examines the state, problems and prospects of development of accounting in Ukraine, provides the prerequisites for further changes and ways to improve it in modern conditions. Management of any user requires systematic information about the established economic processes, their nature and scope, requires provision of material, labor and financial resources, information about their use, and information about the financial results of activities. The main source of such information is the data of current accounting, which are systematized in the reporting. Such reporting is important because it is not only used for economic analysis of an individual enterprise by providing the information necessary for management, but also to summarize the results in large industries and national economies as a whole. The role of accounting in the economic life of the country is extremely important. Accounting and financial reporting provide control over the changes that take place in the enterprise, over the condition, movement and preservation of property, record the process and results of production and activities of the organization in general. Due to the constant changes in the economy, in the information space, as well as the growing importance of the accounting system, accounting requires a systematic examination, immediate solving of all the problems, that affect its efficiency and feasibility, as well as identifying ways of turning its sins into significant benefits. At present, the state of accounting in Ukraine needs to be modernized, as it cannot be called well-established yet. Due to a number of shortcomings, which are manifested in insufficient quality of education and training in accounting, low level of control over compliance with the requirements and standards of financial reporting, difficulty in transition to electronic accounting and application of IFRS, reduced competitiveness of enterprises and somewhat slowed economic growth of Ukraine in comparison with other countries in the world. The article analyzes the state of accounting in today's realities, identifies weak and imperfect elements of accounting, and identifies problems and prospects for effective development, offers recommendations for the usage of certain methods of improvement, which are closely related to automation, informatization and compliance with international standards.

Key words: accounting, IFRS, automation, financial reporting, accounting system, international standards.

Постановка проблеми. Бухгалтерський облік, безперечно, є однією з ключових складових частин діяльності будь-якої організації. Основною його функцією є надання повної, неупередженої, достовірної інформації про діяльність організації та її майновий стан. Це завдання має бути виконане своєчасно, точно й відповідати певним вимогам та правилам ведення бухгалтерського обліку. Нині роль та можливості бухгалтерського обліку в суспільстві збільшилися.

В результаті постійного розвитку суспільства, а саме в економічній сфері, принципи ведення бухгалтерського обліку також зазнають змін. Сучасні умови спонукають до введення нових підходів до формування фінансової звітності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість науковців приділила увагу вивченню теоретичних засад бухгалтерського обліку та шляхів модернізації його методології. До найбільш відомих можна віднести М.Т. Білуху, О.С. Бородкіна, Ф.Ф. Бутинця, С.Ф. Голова, М.В. Жука, М.В. Кужельного, В.Г. Лінника, Н.М. Малуго, М.Ф. Огійчука, Д.О. Панкова, М.С. Пушкаря, В.В. Сопка.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Бухгалтерський облік охоплює всі аспекти господарської діяльності організації, відіграє важливу роль у забезпеченні контролю операційної, фінансової та інвестиційної діяльності, виробничого процесу та змін, що в ньому відбуваються, а також розподілу матеріальних благ, що потребує достовірного, своєчасного висвітлення. Актуальними

питаннями є висвітлення рекомендацій щодо застосування певних способів удосконалення та модернізації обліку, які тісно пов'язані з процесами автоматизації, інформатизації та відповідності міжнародним стандартам.

Постановка завдання. Мета статті зумовлює вирішення низки завдань, таких як аналіз стану бухгалтерського обліку в Україні, виявлення проблем розвитку бухгалтерського обліку, вивчення способів покращення бухгалтерського обліку та шляхів розвитку його технологій у межах нашої країни, визначення перспектив розвитку бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємства, що контролюють інші підприємства (материнські підприємства), крім фінансових звітів про власні господарські операції, зобов'язані складати та подавати консолідовану фінансову звітність відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності [1].

Фактичне запровадження міжнародних стандартів на новому рівні охоплення розпочалося із Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень» від 5 жовтня 2017 р. № 2164-VIII. Закон, окрім іншого, виклав у новій редакції ст. 12.1, присвячену застосуванню міжнародних стандартів, де визначено дві категорії підприємств, які мають обов'язково або можуть добровільно застосовувати міжнародні стандарти.

Проблеми розвитку бухгалтерського обліку.

Поточний стан організації та ведення бухгалтерського облігу в Україні потребує вдосконалення. Необхідно назвати низку проблем, що існують на цьому етапі в Україні [2].

1. Специфіка ведення й надання звітності на різних видах підприємств. Застосування вимог національних стандартів варіюється між підприємствами, що належать до різних галузей ведення діяльності. Міністерство фінансів України встановлює вимоги ведення обліку, проте перевірка щодо їх дотримання майже відсутня [3].

2. Професійна підготовка бухгалтерів. Важливим аспектом отримання освіти майбутніх бухгалтерів є її якість. В сучасних умовах можна виділити декілька таких факторів, що впливають на кваліфікацію обліковців:

- наявність значного розриву між теоретичною та практичною частинами ведення бухгалтерського обліку;
- ненадання допомоги по закінченню навчання щодо пошуку робочих місць і працевлаштування;
- приділення вітчизняними підприємствами недостатньої уваги бухгалтерському обліку у зв'язку з тим, що основна увага приділена податковому законодавству.

Отже, варто зазначити необхідність удосконалення системи підвищення кваліфікації для бухгалтерів, яка буде відповідати всім вимогам Міжнародної федерації бухгалтерів, а також матиме на меті виведення професійності наших спеціалістів на європейський рівень [3].

3. Неєфективність законодавчого регулювання. Питання щодо переходу системи обліку України до міжнародних стандартів постало з моменту здобуття Україною незалежності. Сьогодні актуальність цієї теми зумовлена значним рівнем глобалізації світової економіки та інформатизацією суспільства.

Розглядаючи глобалізацію через призму бухгалтерського обліку, маємо зазначити підвищення рівня мобільності капіталу, що спричиняє необхідність впровадження єдиного підходу для інвесторів до вимірювання та обслуговування інвестицій, а також для прийняття зважених рішень.

Оскільки Україна залучена до процесів універсалізації системи бухгалтерського обліку, виникає необхідність вивчення особливостей використання Міжнародних стандартів фінансової звітності в межах нашої країни. Суцільне впровадження МСФЗ приведе до підвищення якості бухгалтерської звітності, а також забезпечить подання більш детальної інформації про результати діяльності підприємств.

Сьогодні постає необхідність вивчення основних перешкод переходу вітчизняних підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності.

Міжнародні стандарти фінансової звітності доречно розглядати як метод глобалізації економіки. МСФЗ являють собою сукупність даних

бухгалтерського обліку, призначенням якої є демонстрація поточного стану підприємства зацікавленим особам.

Процес переходу до міжнародних стандартів ведення фінансової діяльності в Україні триває.

Спираючись на комплексність переходу до Міжнародних стандартів фінансової звітності, Національний банк та Міністерство фінансів створили об'єднання установ, що мають на меті вирішення цього завдання та формалізуються певними Меморандумами. До них належать Національний банк, Міністерство фінансів, Державна фіскальна служба, Державна служба статистики, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, а також низка федерацій та спілок професійних бухгалтерів і аудиторів. Основною функцією сторони меморандуму назвали контроль діяльності у сфері використання Міжнародних стандартів фінансової звітності для формування єдиних методів їх впровадження [4].

Необхідність переходу на міжнародні стандарти українських підприємств зумовлена низкою таких причин:

- наполягання на цьому іноземних інвесторів;
- отримання доступу до міжнародних банківських ресурсів;
- одержання більш детальної інформації про фінансовий стан підприємства.

Проте в процесі переходу вітчизняних підприємств на МСФЗ виникають певні труднощі, пов'язані насамперед із першим впровадженням міжнародних стандартів. До недоліків першого застосування відносять такі [2].

1. Стандартизовані вимоги до застосування МСФЗ відсутні, що практично призводить до низки відхилень. З цим пов'язують складнощі порівняно з фінансовою звітністю, складеною з використанням різних підходів.

2. Нестача кваліфікованих кадрів для складання фінансової звітності за МСФЗ, а також відсутність засобів для професійної підготовки персоналу. Міжнародні стандарти містять необхідність оцінки подій та операцій, відображених у звітах, проте, бухгалтери не набули цих навичок у результаті накопичення досвіду за умов планової економіки. Одним з методів вирішення цієї проблеми може бути залучення до підготовки фінансової звітності аудиторських фірм.

3. Відсутність чіткості у законодавстві стосовно механізму впровадження МСФЗ. Виходом з цієї ситуації може бути створення централізованого органу, що візьме на себе відповідальність за управління процесом першого застосування міжнародних стандартів та їх подальше функціонування.

4. Впровадження МСФЗ не є актуальним під час складання фінансової звітності на малих та середніх підприємствах, що спричинено відсутністю необхідних ресурсів та потреби загалом.

Детально розглянувши досвід вітчизняних підприємств щодо переходу на МСФЗ, можемо

виокремити низку таких проблем, що виникають під час цього процесу [4]:

- застосування МСФЗ досі не є обов'язковим на всіх вітчизняних підприємствах;

- недостатня кількість пояснень та незрозумілість тлумачення стандартів заповнення звітів, що викликає розбіжність думок;

- стандарти бухгалтерського обліку не надають повного розуміння всіх методів обліку та оцінки статей звітності, тобто повного пояснення щодо застосування та введення МСФЗ на підприємствах;

- деякі бухгалтери нехтують важливістю окремих даних та ігнорують вимоги МСФЗ (наприклад, не проводять нарахування резервів та не забезпечують майбутні витрати платежів; така недбалість призводить до неточності кінцевих показників та звіту загалом);

- застосування в обліку методів, що висвітлюються у податковому законодавстві, для скорочення різниці між двома видами обліку, а саме фінансовим та податковим;

- необхідність придбання сучасного програмного забезпечення, що зумовлена складністю ведення звітності за міжнародними стандартами та спрямована на полегшення цього процесу й уникання великої кількості помилок; ця потреба спонукає до виділення коштів на додаткові витрати;

- створення нових обов'язків для працівників певних підрозділів, що є результатом потреби збирання додаткової інформації, яка є необхідною для ведення звітності за МСФЗ;

- комплексність деяких міжнародних стандартів (такі статті, як вкладення у цінні папери, кредиторська та дебіторська заборгованість, вимагають справедливої оцінки своєї вартості, що може викликати проблеми серед вітчизняних фахівців);

- підготовка кадрів становить значну частку витрат підприємства (на підвищення кваліфікації фірма може витратити суму від 800 доларів до 6 000 доларів; держава повинна самостійно забезпечувати належну освіту майбутніх обліковців, оскільки це є обов'язковим пунктом згідно з МСФЗ);

- фінансова звітність за МСФЗ має складатися паралельно зі звітністю за національними стандартами, що підвищує рівень завантаженості працівника (таке нагромадження обов'язків може приводити до плинності кадрів);

- вітчизняні фахівці звикли до чіткості правил та стандартів, тоді як МСФЗ вимагає ширшого розуміння та власних підходів до аналізу, оцінювання й тлумачення даних фінансової звітності.

Таким чином, необхідно розробити та впровадити механізм щодо усунення зазначених недоліків, що допоможе прискорити процес переходу на МСФЗ. Після вирішення усіх вищенаведених проблем Україна зможе отримати низку переваг від переходу на міжнародні стандарти, серед яких слід назвати такі [3]:

- зростання капіталізації ринку;

- можливість виходу капіталу на нові міжнародні ринки;

- зниження вартості залученого капіталу;

- підвищення ефективності використання одержаної інформації, що допоможе у прийнятті важливих управлінських рішень;

- збагачення економіки країни за рахунок іноземних інвестицій;

- набуття звітністю українських підприємств прозорості та відкритості, що приведе до підвищення іміджу компаній на міжнародному ринку;

- підвищення рівня інтегрованості економіки на світовому ринку;

- одержання більш якісної статистичної інформації.

Шляхи розвитку технології бухгалтерського обліку.

Для можливості одержання наведених переваг система ведення обліку в Україні має зазнати певних змін, тому постає необхідність вивчення способів покращення бухгалтерського обліку та шляхів розвитку його технологій у межах нашої країни.

Невід'ємними умовами сучасного розвитку господарської діяльності підприємств є постійне оновлення й удосконалення технічної та інформаційної систем, що базуються на автоматизованій системі обліку й контролю. Саме в такому вигляді бухгалтерський облік та облікова інформація використовуються значно ширше й взагалі змінюють своє цільове призначення. Це приводить до ще більшого становлення бухгалтерського обліку як важливої складової частини управлінської системи підприємства.

Автоматизоване вдосконалення бухгалтерського обліку має низку переваг та відкриває нові можливості. Головною місією цього процесу є спрощення та підвищення якості роботи бухгалтерії, що дасть змогу більш точно й оперативно надавати економічну інформацію для успішного розвитку не тільки підприємства, але й економіки загалом. Звичайно, жодна комп'ютерна програма не зможе повністю замінити досвідчених спеціалістів у сфері бухгалтерського обліку, але при цьому вона дає змогу уникнути помилок у звітах, заощаджує час, полегшує рутинні операції, а також дає можливість побачити реальний фінансовий стан підприємства й дати оцінку перспективам у майбутньому.

Ринок програмних продуктів нині пропонує велику кількість програм, призначених для автоматизації бухгалтерського обліку. Одними з найбільш поширених є «Парус-Підприємство» та «1С: Підприємство» [5]. При цьому не потрібно концентрувати свою увагу на популярності цих чи інших програм, адже необхідно оцінювати всі труднощі та корисності, на які можна розраховувати.

Окрім процесу автоматизації, дієвими способами покращення бухгалтерського обліку є вдосконалення плану рахунків, зведеного з міжнародною практикою фінансової звітності та ведення обліку; максимальне спрощення

первинних документів; забезпечення потрібної кількості висококваліфікованих бухгалтерів; базування на цілісності та системності.

З огляду на вимоги ринкової економіки та загальносвітовий досвід налагоджений план рахунків бухгалтерського обліку має бути побудований на таких засадах [6]:

- точне відображення фінансового та майнового стану підприємства;
- відокремленість бухгалтерських звітних періодів;
- оцінювання коштів та джерел їх надходження;
- доброякісність інформації;
- чітке виділення таких категорій, як балансові, номінальні, позабалансові.

Одним з найактуальніших методів розвитку українського плану рахунків є введення нових рахунків з управлінського обліку, хоча це потребує досить ґрунтовної роботи. Щодо освіти та практичного досвіду бухгалтерів виникає необхідність постійного формування фонду професійних знань, навичок, цінностей та етики. Це забезпечить продовження їх навчання й адаптації до змін протягом усієї професійної діяльності. При цьому процес підготовки спеціалістів бухгалтерського обліку має включати підвищення стандартів національної освіти за допомогою зростання якості роботи викладачів, більше практичного застосування отриманих знань, впровадження нових методів і форм навчання, забезпечення механізму працевлаштування та здійснення якісної сертифікації спеціалістів з обліку й аудиту.

Таким чином, використання названих вище шляхів удосконалення бухгалтерського обліку приведе до стабільної ефективності здійснення підприємницької діяльності, а також дасть змогу уникнути сповільнення розвитку економіки та забезпечить її сталий розвиток.

Перспективи розвитку бухгалтерського обліку.

Протягом досить тривалого часу відбувалися формування та безперервне вдосконалення систем бухгалтерського обліку та звітності. Це все залежало від постійної зміни потреб користувачів, певних політичних та економічних умов ведення підприємництва, організаційного забезпечення облікових процедур.

Вплив усіх вищезгаданих факторів зумовив поточний вигляд бухгалтерського обліку. Його розвиток є вкрай прогресивним процесом, оскільки поява нових форм бухгалтерського обліку є відгуком облікової системи на змінність суб'єктів, що прямо чи опосередковано впливають на нього.

Головним завданням подальшого розвитку бухгалтерського обліку є збереження його основ та вдосконалення й модернізація в межах чинного законодавства країни. При цьому важливими аспектами є дослідження, аналіз та впровадження загальносвітового досвіду згідно із сучасними тенденціями. Передумовами подальшого розвитку є [6]:

– дотримання стабільного розвитку концептуальних основ бухгалтерського обліку та його методологічної бази;

– поєднання можливостей методики ведення бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємств та міжнародних стандартів фінансової звітності;

- застосування міжнародної практики стандартизації у термінології бухгалтерського обліку;
- якісна професійна освіта;
- реалізація програми сертифікації спеціалістів.

В контексті України серед передумов розвитку бухгалтерського обліку слід назвати:

- обов'язкове підвищення якості освіти бухгалтерів;
- застосування сучасних інформаційних технологій;
- диференціація вимог фінансової звітності;
- скасування жорстких форм фінансової звітності з обов'язковими кодами рядків;
- збереження загальної структури фінансового звіту;
- зростання кваліфікації та престижу бухгалтерів;
- відповідність міжнародним стандартам.

Сучасний стан бухгалтерського обліку в Україні є недостатньо досконалим і потребує модернізації, але для цього необхідно вирішити проблеми, що впливають на перспективи розвитку бухгалтерського обліку та системи загалом.

Висновки. Отже, бухгалтерському обліку належить провідна роль у процесі управління підприємством, що потребує глибокого аналізу, дослідження, вдосконалення й оновлення відповідно до сучасних тенденцій задля збільшення економічної ефективності. В процесі дослідження виявлено причини, які мають негативний вплив на облікову систему підприємства, серед яких слід назвати відсутність високої якості освіти та підготовки бухгалтерських кадрів; варіації вимог національних стандартів між підприємствами, які не контролюються Міністерствами України; незавершеність питань щодо переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності, що створює певні труднощі в цьому процесі для підприємств України.

Вирішення зазначених проблем необхідне для уникнення сповільнення економічного зростання не тільки підприємств, але й країни загалом, тому конкретних змін має зазнати вся система бухгалтерського обліку України з використанням доцільно розроблених механізмів і способів її вдосконалення та модернізації. Дієвими заходами в сучасних умовах є суцільна автоматизація, вдосконалення плану рахунків, зведеного з МСФЗ, приділення більшої уваги створенню фонду професійних знань та впровадження нових методів підвищення кваліфікації бухгалтерів. Це все забезпечить стабільне зростання прибутковості підприємств та збагачення економіки України в майбутньому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень) : Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2164-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2020).
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік в Україні. Міфологія. Ч. 2. Житомир, 2010. 524 с.
3. Голов С.Ф. Сучасний стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні : автореф. дис. ... докт. екон. наук : спец. 08.00.09 ; Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, 2011. 31 с.
4. Жук В.М. Актуальні проблеми бухгалтерського обліку і їх вирішення. *Фінанси України*. 2009. № 7. С. 100–113.
5. Автоматизація бухгалтерського обліку. URL: <https://stimul.kiev.ua/articles.htm?a=avtomatizatsiya-bukhgalterskogo-obliku> (дата звернення: 6.10.2020).
6. Перспективи розвитку бухгалтерського обліку та модернізація системи бухгалтерського обліку. URL: http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Economics/31949.doc.htm (дата звернення: 8.10.2020).

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy vid 5 zhovtnia 2017 r. №2164-VIII "Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini" (shchodo udoskonalennia deiakykh polozhen)". [Law of Ukraine of October 5, 2017 №2164-VIII "On Amendments to the Law of Ukraine" "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine (to improve some provisions)"]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (accessed 14 October 2020).
2. Butynets F.F. (2010) Bukhhalterskyi oblik v Ukraini. Mifolohiia. Chastyina 2. [Accounting in Ukraine. Mythology. Part 2]. Zhytomyr: ZhDTU. (in Ukrainian)
3. Holof S.F. (2011) Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku bukhhalterskoho obliku v Ukraini. [Current state and prospects of accounting development in Ukraine]. Kyiv (PhD Thesis), Kyiv: Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman. (in Ukrainian)
4. Zhuk V.M. (2009) Aktualni problemy bukhhalterskoho obliku i yikh vyrishennia [Current accounting problems and their solutions]. *Finance of Ukraine*, no. 7, pp. 100–113.
5. Avtomatyzatsiia bukhhalterskoho obliku. [Automation of accounting]. Available at: <https://stimul.kiev.ua/articles.htm?a=avtomatizatsiya-bukhgalterskogo-obliku> (accessed 6 October 2020).
6. Perspektyvy rozvytku bukhhalterskoho obliku ta modernizatsiia systemy bukhhalterskoho obliku. [Prospects for the development of accounting and modernization of the accounting system]. Available at: http://www.rusnauka.com/13_NPT_2008/Economics/31949.doc.htm (accessed 8 October 2020).